

DOI 10.37491/UNZ.103.2
УДК (321.7+328+342.5+351)(73)

Надія СТЕНЬГАЧ¹

ПОЛІТИЧНА ПОЛЯРИЗАЦІЯ ЯК ВИКЛИК ДЕМОКРАТІЇ В СУЧАСНИХ США

США як одна з найстаріших сучасних демократій довгий час розглядалися як взірць стабільного державного управління. Проте у XXI ст. країна зіткнулася з глибокою інституційною кризою, яка підриває її демократичні основи. Досліджується, як ця криза проявляється в послабленні ключових інститутів, зростанні недовіри до них з боку громадян, політичній поляризації та ерозії демократичних норм. Відзначено, що наразі політична поляризація в США досягла критичного рівня, і це призводить до паралічу роботи основних державних інститутів, таких як Конгрес. Ворожнеча між Республіканською та Демократичною партіями унеможлиблює досягнення компромісів і сприяє прийняттю односторонніх рішень. Політична поляризація також підриває довіру громадян до урядових інститутів, оскільки люди дедалі частіше сприймають їх через призму партійної приналежності. Це загрожує зниженням легітимності державного управління. Протягом останніх десятиліть у США спостерігається зростання випадків зловживання владою, що послаблює демократичні інститути, зокрема: використання виконавчих наказів президентами для обхідного вирішення питань, які не знаходять підтримки в Конгресі; відмова деяких політичних лідерів визнавати результати виборів, що ставить під сумнів легітимність демократичного процесу; політизація судової системи, зокрема Верховного суду, що підриває його незалежність. Довіра громадян до ключових інституцій США, таких як: Конгрес, медіа та правоохоронні органи, — значно знизилася. Згідно з опитуваннями,

¹ кандидатка історичних наук, доцентка, професорка кафедри теорії держави та права, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, nadiya.stengach@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7011-4263>.

більшість американців вважають, що уряд діє в інтересах еліт, а не звичайних громадян. Це створює підґрунтя для соціального невдоволення і політичного радикалізму. Доводиться, що інституційну кризу в США поглиблює також економічна нерівність всередині американського суспільства. Нерівномірний розподіл багатства підсилює уявлення про те, що уряд працює на користь багатих і корпоративних інтересів, залишаючи середній і робітничий класи поза увагою. Це посилює соціальну напругу та підриває довіру до державних інститутів. Конгрес США, який має виконувати роль законодавчого органу і забезпечувати стримування та противаги, став ареною політичних боїв. Часті фіаско в ухваленні бюджету, блокування ключових ініціатив і процедурні маніпуляції свідчать про його дисфункційність. Верховний суд США все частіше стає полем політичних конфліктів. Призначення суддів за партійною лінією створює уявлення про те, що судові рішення продиктовані політичними інтересами, а не верховенством права. Це підриває довіру до судової системи як до незалежного арбітра. Також зауважується, що під загрозою опинилася також і виборча система США. Джеррімендеринг (маніпуляція виборчими округами для отримання політичної переваги), обмеження виборчих прав у деяких штатах та дезінформація про виборчий процес підірвали довіру громадян до чесності виборів. Медіа, які мають відігравати роль незалежного спостерігача, стають все більш поляризованими. Розділенням на «ліві» та «праві» медіа посилює інформаційні бульбашки, у яких громадяни сприймають лише ту інформацію, яка відповідає їхнім політичним переконанням. Це ускладнює об'єктивний аналіз ситуації та сприяє поширенню дезінформації. Коли ключові інститути втрачають довіру громадян, це призводить до зниження легітимності уряду в цілому. Громадяни можуть відмовлятися виконувати закони або брати участь у демократичних процесах, що посилює політичну нестабільність. Інституційна криза сприяє зростанню радикальних настроїв серед населення. Люди, які втрачають віру у традиційні політичні інститути, можуть шукати альтернативи, включаючи крайні ідеології або авторитарні підходи. Слабкість інституцій створює сприятливі умови для концентрації влади в руках однієї особи або вузької групи. Це може призвести до ерозії демократичних свобод і прав громадян. Такі політичні процеси в сучасних США підривають їхню репутацію як захисника демократії на міжнародній арені. Інші країни можуть використовувати це як аргумент для виправдання власних недемократичних дій, що послаблює глобальну демократію.

Ключові слова: політична поляризація, інституційна криза, виборча система, джеррімендеринг, політичний радикалізм, громадянська недовіра, популізм, авторитаризм.

Вступ. Для Алексіса де Токвіля на початку XIX ст. демократія була визначальною характеристикою нації, що дало назву його найвідомішій книжці «Демократія в Америці». Протягом майже 250 років лідери США

пропагували демократичні цінності вдома та в усьому світі як вищі за всі інші за допомогою дипломатії, розвитку економічних досягнень та військових дій, а також культурних та інтелектуальних інституцій. Проте сучасні американці зі зростаючим занепокоєнням спостерігають за тим, як їхня політична система загрожує зійти з колії: часті припинення роботи уряду, вкрадені місця у Верховному суді, імпічменти, зростаюче занепокоєння щодо чесності виборів і, звичайно, обрання кандидата в президенти, який потурав насильству на мітингах і погрожував ув'язнити свого суперника і який, будучи президентом, почав підривати верховенство права, кидаючи виклик Конгресу та правоохоронним органам для захисту своїх політичних союзників і розслідування справ проти своїх опонентів.

В опитуванні *Public Agenda* 2019 року 39 відсотків американців сказали, що вважають, що їхня демократія «переживає кризу», а ще 42 відсотки відповіли, що вона стикається з «серйозними проблемами». Лише 15 відсотків зазначили, що американська демократія «живе добре» [1]. Згідно з опитуванням вже у червні 2023 року майже половина американців вважають, що їхня демократія працює «не надто добре» або «зовсім не працює». Більшість (85 відсотків) опитаних американців заявили, що вони вважають, що політична система їхньої країни «потребує повного реформування» або «потребує серйозних змін» [2].

Падіння демократії у Сполучених Штатах більше не є предметом спекулятивного занепокоєння. Добре оцінені глобальні індекси демократії, такі як: *Freedom House*, *Varieties of Democracy*, і *Economist Intelligence Unit*, — демонструють ерозію американської демократії з 2016 року [1]. Згідно з рейтингом *Freedom House*, Сполучені Штати зараз менш демократичні, ніж Чилі, Чеська Республіка, Словенія, Тайвань і Уругвай, і в тій же категорії, що й такі нові демократії, як: Хорватія, Греція, Монголія та Панама [3].

Мета статті полягає в тому, щоб з'ясувати найбільш значні прояви кризи демократії в сучасних США та проаналізувати причини їх появи. У процесі дослідження використовувались **методи**: історико-правові, статистично-порівняльні та соціологічного моделювання для вивчення масових і повторюваних феноменів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало вчених, політологів, правників і соціологів присвятили свої праці дослідженню проблеми кризи демократії в сучасних США. Анна Люрманн, німецька політологиня, заступниця директора Інституту «Різноманітність демократії» вважає, що американська демократія наразі вмирає та рухається до автократії чи іншої антидемократичної форми правління [4]. «Політичний контекст афективної поляризації, політичної дисфункції та зростання розчарування в демократії сприяв поширенню популізму в США», — відзначає професорка політичної теорії Колумбійського університету Надя Урбанаті [5, с. 28]. Проблему зростання популізму в США аналізують професори Гарварда Стівен Левицький та Даніель Зіблатт [6]. Окремі дослідники також вважають, що поляризація становить загрозу ліберальній демократії

у Сполучених Штатах. Зокрема, правознавець Річард Пілдес стверджує, що за останні два десятиліття відбулося послаблення політичних партій у США і зростання політичної фрагментації. Р. Пілдес визначає політичну фрагментацію як «безліч шляхів, за допомогою яких сьогодні політична влада фактично розподілена серед багатьох різних центрів влади». Розпошеність влади в політично фрагментованій системі ускладнює «використання достатньої влади та авторитету для ефективного управління демократичним урядом» [7, с. 26–27]. Неефективний уряд сприяє відчуженню населення від політики, а також сприяє приходу до влади «сильних лідерів, які обіцяють подолати дисфункцію політичного процесу» [7, с. 29]. «Послаблення партій і зміцнення інших центрів влади у сучасних США, — стверджує вчений-юрист, професор конституційного права Колумбійського університету Самуель Іссахарофф, — виникає через систему фінансування кампанії, яка надає повноваження аутсайдерським групам і заможним особам коштом партій. Таким чином, партії більше не можуть виконувати критично важливу роль «сторожів демократії», яка їм відведена» [8, с. 16]. Зосереджуючись на тенденціях падіння демократії в контексті США, Артур К. Брукс, професор Гарвардського університету, відзначає падіння ефективності двопартійної системи в цілому [9]. Тома Пікетті, автор бестселера «Капітал у XXI столітті» відзначає, що зростання економічної нерівності, яка виникає внаслідок розбіжностей у власності на капітал, значна частина якого передається у спадок, а не внаслідок різниці в зусиллях, підтримує переконання в основі демократії, що «нерівність базується більше на заслугах і зусиллях, ніж на спорідненості та ренті» [10, с. 34]. «Сприйняття несправедливої нерівності в поєднанні з «відчуттям того, що демократичній владі не вистачає спроможності піклуватися і навіть співчувати, щоб вирішувати труднощі своїх трудящих класів» сприяє розчаруванню населення в демократії», — зауважує американський політолог Бертралл Росс [11].

Соціологи та правознавці вказують на токсичну суміш політичної поляризації та популізму, що поглиблюють проблеми американського суспільства. «Останнім часом демократія у США дійсно переживає кризу», — зазначає професор права Чиказького університету Том Гінзбург [12, с. 37].

Дослідники підкреслюють, що прихильники Республіканської партії все більше складаються з тих, хто сприймає партійність як соціальну ідентичність, і бачать демократів як ворога, що поглиблює політичну поляризацію американського суспільства та занепад демократії в цілому (А. Абрамовіц, З. Бошан, С. Вебстер, Г. Кюль, Н. Стефанопулос [13–16]).

Виклад основного матеріалу дослідження. Політична поляризація у Сполучених Штатах Америки є одним із найважливіших викликів сучасної політичної системи. Вона характеризується дедалі більшим розколом між Демократичною та Республіканською партіями, що суттєво впливає на роботу державних інституцій, суспільне життя і взаємодію громадян. Ці партії дедалі більше розходяться у своїх ідеологічних позиціях, що ускладнює можливість компромісів. Як результат, робота Конгресу часто

паралізується, а риторика «ми проти них» стає основою політичного дискурсу. Це явище має глибокі корені, але останні десятиліття відзначаються його особливим загостренням [6, с. 14].

Політична поляризація не є новим явищем в американській історії. Від самого заснування США існували ідеологічні розбіжності між різними політичними таборами. Однак у ХХ ст., особливо після Другої світової війни, партії мали більше спільних позицій, а компроміси були звичайною практикою. З кінця 1970-х років ситуація почала змінюватися [8, с. 31].

Одним із ключових чинників стало зростання ідеологічної однорідності партій. Якщо раніше і Демократична, і Республіканська партії включали представників із широким спектром поглядів, то тепер вони почали концентруватися навколо більш чітко визначених ідеологій: прогресивної (у демократів) і консервативної (у республіканців). Ця трансформація посилилася внаслідок змін у медійному ландшафті, економічної нерівності, соціокультурних змін та технологічного прогресу. Американські дослідники вважають, що ерозія демократичних норм прискорилося під час президентства Барака Обами [9]. Такі лідери республіканців, як: Гінгріч, Сара Пейлін, Руді Джуліані, Майк Хакабі та Дональд Трамп, — казали своїм послідовникам, що президент Б. Обама не любить Америку і що Обама та демократи не є справжніми американцями [6, с. 49]. Д. Трамп та інші навіть поставили під сумнів, чи є президент Б. Обама взагалі американським громадянином [6, с. 48]. Гілларі Клінтон зазнала подібного ставлення: Д. Трамп та інші республіканські фігури визнали її злочинницею, змушуючи на мітингах скандувати «замкніть її» [6, с. 55]. Це відбувалося не на політичному маргінелі: це були ідеї, висунуті кандидатом у президенти від Республіканської партії, які підтримали у прямому ефірі, на національному телебаченні, натовп Національного з'їзду Республіканської партії [6, с. 55].

Це викликає занепокоєння, тому що коли взаємна толерантність зникає, політики починають відмовлятися від терпимості. Саме це і відбувається протягом останнього десятиліття у США. Республіканці в Конгресі розглядали адміністрацію Б. Обами як екзистенційну загрозу, яку потрібно було перемогти практично будь-якою ціною [14, с. 635–636]. Конгрес двічі закривав уряд, і в один момент це підштовхнуло країну до межі дефолту. Президент Б. Обама відповів жорсткою конституційною нормою системи стримувань і противаг. Коли Конгрес відмовився прийняти імміграційну реформу чи закон про зміну клімату, він обійшов Конгрес і видав ці акти за допомогою виконавчих указів. Ці документи були технічно законними, але вони явно порушували дух американської Конституції [6, с. 129–132].

Мабуть, найзначнішим актом конституційної жорсткості за роки президентства Б. Обами була відмова Сенату розглянути висунення президентом Б. Обамою Мерріка Гарленда до Верховного суду. З 1866 року щоразу, коли президент мав можливість заповнити вакантну посаду в Суді до обрання свого наступника, йому дозволялося це зробити (хоча не завжди з першої спроби). Таким чином, відмова Сенату навіть розглядати канди-

дата Б. Обама порушила норму 150-річної давності [6, с. 121, 136]. Загалом, партійність і поляризація впливають навіть на судову систему Сполучених Штатів. На відміну від магістратів майже в усіх американських країнах-партнерах, багато суддів на рівні штату обираються безпосередньо громадянською, у деяких випадках — за партійними виборами. Федеральні судді призначаються довічно і на практиці користуються значною незалежністю, але призначення президентом і процес затвердження в Сенаті з роками стали дуже політизованими, що підриває довіру суспільства до неупередженості суддів [6, с. 122]. Контрмажоритарні інститути (Колегія вибіроків, Сенат і федеральна судова система) дозволяють Республіканській партії утримувати значну владу, не здобуваючи національної більшості [9; 16, с. 344].

Одним із головних чинників поляризації є роль медіа. Зростання кабельного телебачення, поява соціальних мереж і розвиток інтернету створили умови для фрагментації інформаційного простору. Відтак громадяни мають більший вибір медіа, які відповідають їхнім політичним уподобанням, уникаючи альтернативних думок. Алгоритми соціальних медіа (*Facebook, Twitter і YouTube*) підсилюють цей ефект, створюючи «інформаційні бульбашки». Люди все частіше стикаються лише з інформацією, яка підтверджує їхні погляди, що ще більше закріплює поляризацію [11].

Поширення дезінформації є ще однією серйозною проблемою.

Прикладом цього є події після президентських виборів 2020 року, коли безпідставні заяви про «вкрадені вибори» призвели до масових протестів і навіть штурму Капітолію. Ця ситуація підкреслила вразливість виборчої системи до маніпуляцій інформацією та політичних атак [7, с. 19].

Протягом останніх десятиліть як Демократична, так і Республіканська партії стали більш однорідними з погляду ідеології. Демократи все частіше об'єднуються навколо питань соціальної справедливості, прав людини та прогресивної економічної політики. Республіканці, своєю чергою, зосереджуються на питаннях зниження податків, обмеження державного регулювання, традиційних сімейних цінностей і національної безпеки [6, с. 141, 178].

Це ідеологічне зрушення стало помітним у виборах до Конгресу. Раніше представники партій іноді голосували «через партійні лінії», але зараз такі випадки є винятком.

Зростання економічної нерівності посилило соціальні протиріччя. Демократи зазвичай виступають за збільшення соціальних витрат, підвищення податків для багатих і боротьбу з корпоративним впливом. Республіканці, навпаки, наголошують на необхідності зниження податків і обмеження державного втручання в економіку [10, с. 327]. Ці розбіжності у поглядах поглиблюють конфлікти між різними соціальними групами.

Поляризація ускладнює досягнення компромісів між партіями, що призводить до паралічу державного управління. Зокрема, це стає очевидним у ситуаціях, коли Конгрес не може ухвалити бюджет або затвердити важливі законопроекти. Постійні блокування роботи уряду стали звичною практикою, що підриває довіру громадян до політичної системи. Американська система стримувань і противаг, яка часто призводить до розколу

уряду, працює лише за певної міри взаємної толерантності та терпимості. [12, с. 125–127].

У перший рік діяльності адміністрації президента Д. Трампа американці стали свідками найдовшого припинення роботи уряду в історії США, сфабрикованого національного надзвичайного стану, спрямованого на відкритий виклик Конгресу, і процесу імпічменту, під час якого Білий дім нехтував повістками та іншими механізмами нагляду Конгресу [11]. Дисфункція не просто перешкоджала роботі уряду; вона підриває довіру суспільства до демократії. Коли уряди постійно не реагують на найнагальніші проблеми громадян, громадяни втрачають віру в систему [12, с. 159]. Є вагомні докази того, що такий підрив довіри відбувається в Америці сьогодні. Згідно зі звітом Центру майбутнього демократії, відсоток американців, які кажуть, що вони незадоволені своєю демократією, зріс більш ніж удвічі за останні два десятиліття — з менш ніж 25 відсотків у 2000 році до 55 відсотків сьогодні [17]. Понад вісім із десяти американців (86%) вважають, що «республіканці та демократи більше зосереджені на боротьбі один з одним, ніж на розв'язанні проблем» [17].

Коли суспільства втрачають впевненість у тому, що їхні уряди можуть розв'язати їхні проблеми, вони стають уразливими для демагогів або політичних аутсайдерів, які обіцяють «довести справу» іншими, зазвичай авторитарними засобами.

За останні 25 років республіканці та демократи почали боятися та ненавидіти одне одного. В опитуванні 1960 року 4 відсотки демократів і 5 відсотків республіканців сказали, що вони були б незадоволені, якби їхня дитина одружилася з представником іншої партії [18]. П'ятдесят років потому опитування показало, що ці цифри становлять 33 відсотки та 49 відсотків відповідно [18]. Згідно з опитуванням «*Pew Research Center*» 2016 року, 49 відсотків республіканців і 55 відсотків демократів відповіли, що інша партія змушує їх «боятися» [18]. А дослідження, проведене політологами у 2023 році, показує, що близько 60 відсотків як демократів, так і республіканців заявили, що вважають іншу партію «серйозною загрозою для Сполучених Штатів» [17]. Поляризація підсилює напруженість навколо виборчих процесів. Сумніви щодо чесності виборів, поширення дезінформації та спроби обмеження виборчих прав у деяких штатах створюють кризу довіри до демократичних інститутів. Прикладом цього стала ситуація після президентських виборів 2020 року, коли 70 відсотків республіканців не визнала їхніх результатів [11].

Поляризація також призводить до радикалізації політичної риторики. Політики все частіше вдаються до крайніх висловлювань, щоб мобілізувати своїх прихильників. Це не лише ускладнює конструктивний діалог, але й посилює екстремістські настрої в суспільстві [14, с. 642–643].

Соціологічні опитування громадян сучасної Америки відзначають, що суспільна поляризація у США наразі досягла безпрецедентного рівня [17]. Політичні, соціальні та культурні питання (права ЛГБТ, аборти, контроль за зброєю та роль релігії у суспільстві) стають причиною гострих конфліктів [14, с. 631]. Причому одним із найважливіших питань у культу-

рному ландшафті США є імміграція. Хоча іммігранти значною мірою сприяють економічному зростанню, їх інтеграція у суспільство часто супроводжується такими викликами, як: мовний бар'єр, дискримінація та нерівний доступ до ресурсів [14, с. 630].

Американська виборча система, яка довгий час була взірцем демократичного управління, нині стикається з численними викликами, що підризують її ефективність та справедливість. Послаблення виборчої системи в сучасних США зумовлене різними факторами, такими як: джеррімендеринг, законодавчі зміни, які ускладнюють доступ до голосування, поширення дезінформації та зростання недовіри до чесності виборів [16, с. 338–339]. Ці явища мають глибокий вплив на американську демократію та її легітимність.

Джеррімендеринг є однією з головних проблем американської виборчої системи. Ця практика полягає в маніпулюванні межами виборчих округів для забезпечення переваги певній партії. Зазвичай це здійснюється під час перепису населення, коли переглядаються кордони округів. Партія, яка контролює законодавчі органи у відповідний період, може створювати округи таким чином, щоб мінімізувати вплив голосів опонентів [15, с. 29].

Джеррімендеринг призводить до:

- деформації представництва, коли результати виборів не відображають реальних політичних уподобань громадян;
- зниження конкурентоспроможності виборів, адже багато округів стають «безпечними» для певної партії;

Сенат і система Колегії вибірників сприяють диспропорційному впливу штатів із меншою чисельністю населення. Наприклад, менші штати отримують непропорційно більше представництво в Сенаті, а результати президентських виборів можуть не відповідати загальнонаціональному голосуванню. Це викликає дискусії щодо необхідності реформ цих інституцій [16, с. 349–351]. Центр Купера Університету Вірджинії підрахував, що через 20 років 70 відсотків населення США проживатиме в 15 штатах, а це означає, що 30 відсотків країни контролюватимуть 68 відсотків Сенату [17].

У багатьох штатах ухвалюються закони, які обмежують можливість голосування, особливо для певних груп населення. Серед таких заходів:

- скорочення періодів дострокового голосування;
- запровадження суворих вимог до ідентифікації виборців;
- обмеження використання поштового голосування;
- закриття виборчих дільниць у районах із низьким рівнем доходу чи високим відсотком меншин [16, с. 339–343].

Ці заходи часто виправдовують потребою боротьби з виборчим шахрайством, однак реальні докази масштабного шахрайства у США практично відсутні. Натомість такі закони непропорційно впливають на меншини, літніх людей і малозабезпечених громадян, створюючи перешкоди для їхньої участі у виборах [8, с. 112].

Недовіра до виборчих процесів підриває легітимність усієї політичної системи. Коли громадяни сумніваються у чесності виборів, це знижує їхню

готовність брати участь у голосуванні та поважати результати виборів. Проблеми у виборчій системі поглиблюють розкол між політичними тábорами [15, с. 350–351] Виборці часто сприймають вибори як «гру з нульовою сумою», де перемога однієї партії означає повну поразку іншої, що ускладнює досягнення компромісів. Перешкоди для голосування знижують рівень участі у виборах, особливо серед уразливих груп населення. Це обмежує можливості для повного представництва інтересів усіх громадян [9]. Виборча система США зазнала численних атак, спрямованих на обмеження доступу до голосування. Деякі закони, прийняті на рівні штатів, ускладнюють можливість участі у виборах для певних груп населення, таких як: меншини та малозабезпечені громадяни [12, с. 161]. Це підриває принцип рівного представництва. Зокрема, з 2010 року десяток штатів під проводом республіканців прийняли нові закони, які ускладнюють реєстрацію або голосування [9]. Республіканська влада штатів і місцеві органи влади закрили виборчі дільниці в районах, населених переважно афроамериканцями, очистили списки виборців і створили нові перешкоди для реєстрації та голосування. Паралельно поширюються неправдиві твердження про «масове виборче шахрайство», які використовуються для виправдання обмежувальних заходів. Таким чином, створюється ситуація, за якої вибори стають менш демократичними та прозорими. Проблеми виборчої системи викликають соціальні протести та конфлікти, які можуть мати тривалі наслідки для стабільності країни. Події 06 січня 2021 р. є прикладом того, як криза довіри до виборів може призвести до насильства [6, с. 89].

За останні півстоліття американське суспільство різко змінилося. Завдяки масштабній імміграції та крокам до расової рівності країна стала більш різноманітною та демократичною. Ці зміни зменшили як розмір, так і соціальний статус колишньої білої християнської більшості Америки.

У 1950-х роках білі християни становили понад 90 % американського електорату. Ще в 1992 році, коли Білла Клінтона обрали президентом, 73 % американських виборців були білими християнами. На момент переобрання Б. Обама у 2012 році цей відсоток впав до 57 %, а дослідження показують, що у 2024 році він був нижче 50 % [17]. Фактично білі християни втрачають свою виборчу більшість.

Вони також втрачають свій домінуючий соціальний статус. Не так давно білі християни сиділи на вершині всіх соціальних, економічних, політичних і культурних структур країни. Вони заповнювали президентство, Конгрес, Верховний суд і особняки губернаторів. Це були генеральні директори, диктори новин і більшість провідних знаменитостей та наукових авторитетів. І вони були обличчям обох великих політичних партій. І тому наразі втрата домінуючого соціального статусу для цього прошарку суспільства може бути дуже загрозливою. Багато білих християнських чоловіків відчувають, що країну, в якій вони виростили, у них відбирають. Для багатьох людей це здається екзистенційною загрозою [6, с. 143].

Цей демографічний перехід став політично вибуховим, оскільки расові та культурні відмінності Америки тепер відображаються на двох основних партіях. Такого не було в минулому. Ще наприкінці 1970-х років білі

християни були порівну розділені на демократів і республіканців [13, с. 42].

За останні півстоліття відбулися три великі зміни. По-перше, рух за громадянські права призвів до масової міграції білих жителів Півдня від демократів до республіканців, тоді як афроамериканці, щойно отримавши виборчі права на Півдні, стали переважно демократами. По-друге, Сполучені Штати пережили масову хвилю імміграції, і більшість із цих іммігрантів опинилися в Демократичній партії. І по-третє, починаючи з президентства Рональда Рейгана на початку 1980-х років, білі євангельські християни приєдналися до республіканців [13, с. 45].

У результаті цих змін дві головні партії Америки тепер представляють дуже різні частини американського суспільства. Демократи представляють «веселкову» коаліцію, до якої входять міські та освічені білі виборці та кольорові люди. Майже половина виборців Демократичної партії не білі. Республіканці, навпаки, залишаються переважно білими та християнами [14, с. 632].

Таким чином, американці розділилися на партії, які представляють радикально різні спільноти, соціальні ідентичності та бачення того, якою Америка є і має бути. Республіканці все більше представляють білу християнську Америку, тоді як демократи почали представляти всіх інших. Це розкол, який лежить в основі глибокої поляризації сучасних Сполучених Штатів.

Дослідники також зазначають, що гроші займають все більшу роль у політичних процесах США. Зростає «кумівство» і корупція.

Щоб скласти свій всесвітній «Індекс процвітання», лондонський Інститут *Legatum* оцінює 167 країн, починаючи з 2007 року, за різними параметрами «процвітання» (придатності для життя) — від економічного зростання до злочинності та захисту навколишнього середовища [8, с. 123]. Виміром, який, здавалося б, тісно пов'язаний із громадською довірою, є «порядність уряду», який поєднує дані про використання державних посад для приватної вигоди, антикорупційну політику, клієнтелізм і корупцію в державному секторі в цілому, а також корупцію в законодавчій, судовій та виконавчій гілках влади. З 2007 року Сполучені Штати завжди були між дев'ятнадцятим і двадцять першим місцем у списку зі 167 країн, коли мова йде про цей широкий показник. Це свідчить про те, що країна далека від досконалості, але все ж справляється краще, ніж щонайменше 146 інших країн [9].

Незаконна поведінка, звичайно, є лише однією з форм нечесності (і деякі випадки незаконності, такі як порушення вкрай несправедливого закону, можуть бути навіть похвальними). Крім того, існує широкий спектр абсолютно законної поведінки, яка, однак, викликає моральні заперечення: люди та інституції, які мають велику владу, можуть, часто не порушуючи жодного статуту, стежити за тим, щоб закони та правила діяли на їхню користь і проти конкурентів [12, с. 90–91]. За останні кілька десятиліть таке «кумівство» прогресувало. За даними неупередженої некомерційної організації *OpenSecrets*, загальні витрати на лобіювання у Вашингтоні, округ Колумбія, зросли з 1,45 млрд дол. США в 1998 році до 4,2 млрд дол.

США у 2023 році, тобто на 190 відсотків [9]. Більшість американців обурюються цими явищами: за даними дослідницького центру *Pew Research Center* 73 відсотки вважають, що лобісти та особисті інтереси мають занадто великий вплив на уряд [17].

Корпорації, які легально лобіюють свої інтереси, є лише одним із прикладів «кумівства». Деякі також вказують на профспілки державного сектору, які використовують внески, зібрані із зарплати платників податків, щоб підтримувати політичні кампанії партій і законодавців, що підтримують вимоги профспілок. Таке використання влади є не демократичним. І все ж сьогодні в Америці профспілки державного сектору налічують понад 21 млн членів [9].

Є багато інших прикладів використання переваг на рівні квазідержавних установ, які можуть підірвати довіру суспільства до них. Приклади варіюються від «застарілих» вступів до коледжів (діти впливових випускників отримують перевагу) до упередженості преси («новинні» репортажі, спрямовані на підтримку істеблішменту, або вихваляння одних політичних поглядів над іншими) до релігійних інституцій, які використовують свій моральний вплив, щоб підтримати потрібні політичні інтереси, кандидата чи партію [12, с. 83–84].

Соціальні медіа трансформували спосіб комунікації, але вони також створили нові виклики для суспільства. Серед них поширення дезінформації: неправдиві новини та маніпулятивний контент можуть впливати на політичні та соціальні процеси, внаслідок чого відбувається падіння громадської довіри населення до влади та медіа. Політична поляризація сприяє формуванню вороже налаштованих таборів у суспільстві. Громадяни, які підтримують різні партії, дедалі частіше не довіряють один одному, що поглиблює соціальні розколи. Згідно з дослідженнями, багато американців вважають представників протилежної партії «загрозою» для країни.

Американські дослідники констатують, що, поза сумнівом, соціальна, правова та політична довіра всередині США є низькою та падає далі [11]. Починаючи з 1972 року, Загальне соціальне дослідження, яке проводить Національний центр дослідження громадської думки Чиказького університету, ставило американським учасникам таке запитання: «Взагалі, чи можете ви сказати, що більшості людей можна довіряти, чи потрібно бути надто обережним у спілкуванні з людьми?» У 1970-х відповіді були приблизно рівними. До 2010-х років відповіді були приблизно два до одного на користь «немає довіри». Загальна довіра до інших впала на третину [9]. У 2023 році *Pew Research Center* повідомив, що 64 відсотки американців погоджуються з твердженням про те, що довіра американців один до одного падає [17]. А 68 відсотків американців сказали *Pew*, що «егоїст» описує типового американця «досить або дуже добре» [17].

Правова та політична довіра розвивалася за подібною схемою. За даними *Gallup*, довіра до Верховного суду США впала з 45 до 27 відсотків між 1973 і 2023 роками [9]. *Pew* повідомляє, що протягом 1958–2015 років довіра населення до уряду в цілому впала з 72 до лише 19 відсотків [9]. Дійсно, 67 відсотків американців у 2020 році погоджувалися з твердженням,

що «більшість політиків корумповані», і цей показник значно вищий, ніж у Франції, Німеччині чи Великій Британії [9]. Серед державних інституцій найбільше мають довіру військові та поліція. З 1993 по 2023 рік поліція втратила дев'ять пунктів за об'єднаним показником високої довіри *Gallup*, впавши з 52 до 43 відсотків, що є меншим падінням, ніж у багатьох інших установах. Тим часом 58 відсотків американців у 1975 році (відразу після війни у В'єтнамі) сказали, що вони «дуже високо» або «досить високо» довіряють військовим, а у 2023 році ця цифра становила 60 відсотків [9].

США довгий час вважалися форпостом демократії, однак у сучасну епоху країна стикається з явними загрозами авторитаризму. Ці загрози проявляються у зростанні популізму, ослабленні демократичних інститутів, поляризації суспільства та підриві довіри до засадничих принципів демократичного управління. Хоча США мають міцну історію демократії, новітні виклики ставлять під сумнів її стійкість і життєздатність.

Зростання популістських лідерів є однією з найпомітніших тенденцій, що сприяють авторитаризації. Популісти часто апелюють до почуттів страху та невдоволення серед громадян, позиціонуючи себе як захисників «звичайного народу» від корумпованих еліт. Це призводить до концентрації влади в руках одного лідера чи вузького кола осіб [12, с. 79–81].

У сучасних США ми спостерігаємо спроби деяких політиків формувати культ особистості, що включає:

- постійне використання поляризаційної риторики;
- відмову визнати результати демократичних виборів;
- заперечення ролі незалежних медіа та судів в системі стримувань

і противаг.

Ці дії спрямовані на ослаблення демократичних норм і створення умов для персоналізованого управління.

Демократичні інститути США (судова система, Конгрес та вільна преса) також стикаються із безпрецедентними атаками. Політики та громадські діячі, які прагнуть авторитарного контролю, ставлять під сумнів легітимність цих установ [9].

Приклади ослаблення інституцій включають:

- політизацію судових призначень, що може знизити незалежність судової влади;
- блокування роботи Конгресу через партійну поляризацію;
- звинувачення журналістів у поширенні «фейкових новин» з метою зменшити вплив незалежної журналістики [6, с. 148].

Ослаблені інститути не можуть ефективно виконувати свою роль у забезпеченні стримувань і противаг, що відкриває двері для концентрації влади.

Зростання обсягу дезінформації, особливо через соціальні медіа, є потужним інструментом для авторитарних тенденцій. Соціальні мережі дозволяють поширювати спотворену інформацію, що підриває довіру громадян до виборчих процесів і державних інституцій [6, с. 54], внаслідок чого відбувається формування хибних уявлень про реальність, які можуть виправдовувати авторитарні дії та радикалізація громадян, що підсилює підтримку крайніх ідеологій.

Політична поляризація, яка досягла безпрецедентного рівня в сучасних США, створює сприятливий ґрунт для авторитарних тенденцій. Суспільство, розділене на дві ворогуючі групи, стає вразливим до риторики «сильного лідера», який обіцяє відновити порядок і єдність [12, с. 120]. Д. Трамп атакував засоби масової інформації, порушував нагляд Конгресу над урядом та прагнув іноземного втручання в американські вибори [11]. І подібно до автократів в Угорщині, Росії та Туреччині, він намагався розгорнути урядовий механізм для особистих, партійних і навіть недемократичних цілей [6, с. 145]. У часи пандемії COVID-19, коли адміністрація Д. Трампа використала поштову службу США, щоб ускладнити голосування та визначити результати президентських виборів 2020 року, є яскравим прикладом цього явища. В уряді посадовці, відповідальні за правоохоронні органи, національну розвідку, оборону, безпеку виборів, перепис населення, охорону здоров'я та навіть прогноз погоди, перебували під тиском, змушені працювати на особисту та політичну вигоду президента — і, що важливо, проти його критиків і опонентів. Тих, хто відмовлявся, включно з генеральними інспекторами, відповідальними за незалежний моніторинг урядових установ, витіснили та замінили прихильниками Д. Трампа [12, с. 121–122, 162].

Так будуються автократії: лідери перетворюють правоохоронні органи, розвідку та інші установи на партійну зброю, яку вони використовують, щоб захиститися від розслідування та, своєю чергою, карати критиків. Коли арбітри працюють на чинного президента, політичне поле неминуче змінюється, підриваючи демократичну конкуренцію. Дійсно, зусилля Д. Трампа з очищення та корумпування урядових установ дуже схожі на ті, які використовує прем'єр-міністр Угорщини Віктор Орбан для підриву демократії своєї країни [4, с. 11–12].

Демократичному відступу сприяла Республіканська партія, яка неодноразово відрікалася від конституційних норм через порушення президентом Д. Трампом конституційного порядку. Не бажаючи ризикувати своєю кар'єрою заради захисту демократії, республіканці в Палаті представників і Сенаті продовжують підтримувати Д. Трампа, підриваючи конституційну роль Конгресу як контролю над виконавчою владою та поставивши під загрозу систему поділу влади [6, с. 155].

Найбільш очевидно це було під час провалу процесу імпічменту в 2019–2020 роках. Республіканці в Сенаті водночас заявили, що виправдають президента, незалежно від того, які докази правопорушення [11]. Поліризація була настільки сильною, що для республіканців було важливіше перемогти демократів, ніж приборкати президента, який загрожував демократичним інститутам. Імпічмент як найпотужніша конституційна перевірка зловживань виконавчої влади залишився безпомічним, причому в лютому 2020 року 52 сенатори, які проголосували за виправдання президента Д. Трампа, були зі штатів, які представляють на 18 млн американців менше, ніж 48 сенаторів, які проголосували за засудження [13, с. 52].

Поляризація також ускладнює можливість компромісів і співпраці між різними гілками влади, що сприяє політичній стагнації. У таких умо-

вах громадяни можуть втратити віру в демократичний процес і віддати перевагу авторитарним рішенням. Поширення авторитарних тенденцій послаблює довіру до демократичної системи в цілому. Громадяни починають сумніватися у здатності демократії розв'язувати актуальні проблеми, що створює умови для подальшої концентрації влади в руках однієї особи чи групи [12, с. 125–126].

Авторитаризм часто супроводжується обмеженням свобод, таких як: свобода слова, зібрань і преси. У США зростання авторитарних настроїв може призвести до запровадження більш суворих заходів контролю за громадянською активністю [4, с. 14]. Загроза авторитаризму поглиблює соціальні розколи, викликаючи масові протести та заворушення. Поляризація між прихильниками демократії та авторитарних ідей може призвести до довготривалих конфліктів, які загрожують стабільності країни. Якщо авторитаризм зміцниться у США, це підірве їхню репутацію як захисника демократичних цінностей на міжнародній арені.

Проте американські дослідники відмічають, що, хоча загроза авторитарного повороту реальна, особливо після повторного обрання Д. Трампа, США зберегли добре організовану, добре фінансовану, життєздатну на виборах опозицію. Ця опозиція включає не лише Демократичну партію, а й профспілки та широкий спектр груп різних активістів, нових і старих, які можуть організувати опозицію політиці нинішньої адміністрації Д. Трампа [11].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Сполучені Штати залишаються вільною країною: американці користуються надійнішою системою демократії, ніж більшість людей у всьому світі. Проте, якщо розглядати з глобального погляду, підрив американської демократії є вражаючим, особливо для країни, яка давно прагне служити маяком свободи для світу. *Freedom House* відстежує поступове зниження дотримання політичних прав і громадянських свобод у Сполучених Штатах протягом останнього десятиліття. Десять років тому Сполучені Штати отримали 94 бали зі 100 у *Freedom in the World*, щорічному звіті *Freedom House* про політичні права та громадянські свободи [3]. Це поставило демократію США в компанію інших усталених демократій, таких як: Франція та Німеччина. Сьогодні, тоді як ці країни залишаються на рівні 90 і вище, Сполучені Штати впали до 83 балів, що відповідає рівню нових демократій, таких як: Румунія, Хорватія та Панама [3].

Після обрання Д. Трампа президентом США у 2024 році виникають численні дискусії щодо майбутнього американської демократії. Деякі експерти висловлюють занепокоєння, що його політика може становити загрозу для демократичних інститутів країни [13]. Одним із ключових аспектів є запропонований Д. Трампом «Проект 2025», який передбачає значні зміни у структурі федерального уряду. Зокрема, планується реорганізація Білого дому та федеральної бюрократії з метою заміни посадовців на лояльних до президента осіб. Це може призвести до послаблення системи стримувань і противаг, що є фундаментом американської демократії. Крім того, існують побоювання щодо можливого впливу на судову систему, свободу

слова та права меншин. Також аналітики вважають, що другий термін Д. Трампа може призвести до подальшої поляризації суспільства та підриву довіри до демократичних процесів [13].

Політична поляризація в сучасних США є складним і багатограним явищем, яке має глибокі корені та серйозні наслідки для функціонування демократії. Вона впливає на всі аспекти суспільного життя — від роботи інституцій до міжособистісних відносин. Для її подолання необхідні комплексні зусилля з боку політичних лідерів, громадянського суспільства та медіа.

Послаблення виборчої системи у США також є серйозною проблемою, яка потребує негайної уваги. Джеррімендеринг, обмеження доступу до голосування, дезінформація, застаріла інфраструктура та нерівномірне представництво створюють загрозу для демократії. Потрібно провести реформу джеррімендерингу через запровадження незалежних комісій для визначення меж виборчих округів, що може допомогти зменшити маніпуляції та забезпечити справедливе представництво. Також необхідно спростити доступ до голосування і розширити можливості для дострокового та поштового голосування, збільшити кількість виборчих дільниць, що сприятиме підвищенню участі громадян у виборах. Колегія виборників також потребує реформування: перехід до прямого голосування на президентських виборах може зробити виборчу систему більш прозорою і справедливою, відображаючи волю більшості громадян.

Загроза авторитаризму в сучасних США є реальним викликом для демократії. Зростання популізму, ослаблення демократичних інститутів, дезінформація та поляризація створюють умови для підриву засадничих принципів демократичного управління. Однак шляхом послідовних реформ і зусиль зі зміцнення демократичних цінностей країна може уникнути цього сценарію та зберегти свої позиції як взірця демократичного суспільства. Необхідно забезпечити незалежність судової влади, підвищити прозорість роботи Конгресу та захистити свободу преси. Призначення суддів має базуватися на їхній професійності, а не партійній приналежності. Сильні інститути можуть стримати авторитарні амбіції.

Водночас Сполучені Штати мають міцні демократичні традиції та інститути, які можуть протистояти потенційним викликам. Багато залежатиме від активності громадянського суспільства, незалежності судової влади та ролі засобів масової інформації у збереженні демократичних цінностей.

Список використаних джерел

1. Schleifer D., Diep A. Strengthening Democracy: What Do Americans Think? The 2019 Yankelovich Democracy Monitor Report. *Public Agenda*. URL: https://t.ly/wd_BL.
2. Democracy Index (2020). *The Economist Intelligence*. URL: <https://t.ly/2Qx5j>.
3. Countries and Territories (2020) *Freedom House*. URL: <https://t.ly/hZ9UG>.
4. Autocratization Surges — Resistance Grows Democracy Report 2020. *Department of Political Science University of Gothenburg*. URL: https://t.ly/2v5_i.

5. Urbinati N. *Me the People: How Populism Transforms Democracy*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2019. 272 p.
6. Levitsky S, Ziblatt D. *How Democracies Die*. New York : Crown Publ. Group, 2018. 240 p. *The New University in Exile Consortium*. URL: <https://t.ly/PibcO>.
7. Pildes R. Democracies in the age of fragmentation. *California Law Review*. 2022. Vol. 110, Iss. 6. P. 2051–2068. *UC Berkeley School of Law*. <https://doi.org/10.15779/Z380V89J34>.
8. Issacharoff S. *Democracy Unmoored: Populism and the Corruption of Popular Sovereignty*. New York : Oxford University Press, 2023. 296 p. *Books Google*. URL: <https://t.ly/XwL5d>.
9. Brooks A. C. America's Crisis of Civic Virtue. *Journal of Democracy*. 2024. Vol. 35. No 2. P. 23–39. <https://doi.org/10.1353/jod.2024.a922831>.
10. Piketty T. *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2014. 452 p. *Dowbor*. URL: <https://t.ly/QL0Dn>.
11. Ross B. L. (2024) Polarization, Populism, and the Crisis of American Democracy. *Annual Review of Law and Social Science*. 2024. Vol. 20. P. 293–308. <https://doi.org/10.1146/annurev-lawsocsci-041922-035113>.
12. Ginsburg T., Huq A. *How to Save a Constitutional Democracy*. Chicago : University of Chicago Press, 2018. 320 p. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226564418.001.0001>.
13. Beauchamp Z. Donald Trump has won — and American democracy is now in grave danger (06.11.2024; 12:43). *Vox*. URL: <https://t.ly/SH2Xm>.
14. Webster S., Abramowitz A. The ideological foundations of affective polarization in the U.S. electorate. *American Politics Research*. 2017. Vol. 45, Iss. 4. P. 621–647. <https://doi.org/10.1177/1532673X17703132>.
15. Stephanopoulos N. Partisan Gerrymandering and the Efficiency Gap. *Public Law and Legal Theory Working Papers*. 2014. No. 493 URL: <https://t.ly/KvsUp>.
16. Kuehl G. The Crisis of Minority Rule in American Democracy. *The Georgetown Journal of Law & Public Policy*. 2024. Vol. 22. P. 337–352. URL: <https://t.ly/VC1Eo>.
17. The biggest problems and greatest strengths of the U.S. political system (19.09.2023). Americans' Dismal Views of the Nation's Politics. *Pew Research Center*. URL: <https://t.ly/-ZKJ6>.
18. Voters' general election preferences (18.08.2016). Americans' Dismal Views of the Nation's Politics. *Pew Research Center*. URL: <https://t.ly/38RJx>.

Надійшла до редакції 19.12.2024
Рекомендовано до друку 14.01.2025

Nadiia STENHACH

(Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law)

Political Polarization As A Challenge To Democracy In The Contemporary United States

As one of the oldest modern democracies, the United States has long been held up as a model of stable institutional governance. In the 21st century, however, the country is facing a deep institutional crisis that is undermining its democratic foundations. This crisis manifests itself in the weakening of key institutions, growing citizen distrust of them, political polarisation, and the erosion of democratic norms. Political polarization

in the United States has reached a critical level, paralyzing the work of key government institutions such as Congress. The hostility between the Republican and Democratic parties makes it impossible to reach compromises and facilitates the adoption of unilateral decisions. Political polarization also undermines citizens' trust in government institutions, as people increasingly perceive them through the lens of party affiliation. This threatens to undermine the legitimacy of government. In recent decades, the United States has seen an increase in cases of abuse of power, which weakens democratic institutions. In particular: the use of executive orders by presidents to circumvent issues that lack congressional support; the refusal of some political leaders to recognize election results, questioning the legitimacy of the democratic process; and the politicization of the judicial system, particularly the Supreme Court, undermines its independence. Citizens' trust in key US institutions, such as Congress, the media, and law enforcement, has plummeted. According to polls, most Americans believe that the government acts in the interests of elites rather than ordinary citizens. This creates the basis for social discontent and political radicalism. Economic inequality in American society also contributes to the institutional crisis. The unequal distribution of wealth reinforces the perception that the government is working for the benefit of the wealthy and corporate interests, leaving the middle and working classes out in the cold. This increases social tensions and undermines confidence in government institutions. The US Congress, which is supposed to act as a legislative body and provide checks and balances, has become an arena for political bickering. Frequent budget fiascos, the blocking of key initiatives, and procedural manipulations (such as filibusters) are evidence of its dysfunction. The US Supreme Court is increasingly becoming a field of political conflict. The appointment of justices along partisan lines gives the impression that court decisions are dictated by political interests rather than the rule of law. This undermines confidence in the judiciary as an independent arbiter. The US electoral system is also at risk. Gerrymandering (the manipulation of electoral districts for political advantage), restrictions on voting rights in some states, and misinformation about the electoral process have undermined public confidence in the integrity of elections. The media, which are supposed to play the role of an independent observer, are becoming increasingly polarized. The division into 'left' and 'right' media reinforces information bubbles, in which citizens only perceive information that corresponds to their political beliefs. This makes it difficult to analyse the situation objectively and encourages the spread of misinformation. When key institutions lose the trust of citizens, this leads to a decline in the legitimacy of the government as a whole. Citizens may refuse to obey laws or participate in democratic processes, increasing political instability. The institutional crisis contributes to the growth of radical attitudes among the population. People who lose faith in traditional political institutions may seek alternatives, including extreme ideologies or authoritarian approaches. Weak institutions create favourable conditions for the concentration of power in the hands of one person or a small group. This can lead to the erosion of democratic freedoms and civil rights. Such political processes in the modern US undermine its reputation as a defender of democracy in the international arena. Other countries can use this as an argument to justify their undemocratic actions, weakening global democracy.

Keywords: *political polarization, institutional crisis, electoral system, gerrymandering, political radicalism, civil distrust, populism, authoritarianism.*